

ЛИСТОПАД-
ГРУДЕНЬ
2017
№ 6 (138)

СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС

Всеукраїнський науковий журнал

Шеф-редактор

С. О. Павленко

Головний редактор

В. О. Дятлов

Заст. головного редактора

О. Б. Коваленко

Редакційна колегія

В. О. Дятлов

М. К. Бойко

О. Г. Самоїленко

А. М. Боровик

Г. В. Боряк

Є. М. Луняк

О. Б. Коваленко

О. О. Маврин

О. П. Моця

Ю. А. Мицик

А. М. Остряк

С. О. Павленко

В. М. Половець

Г. В. Палакін

С. М. Свистович

Т. В. Чухліб

К. М. Ячменіхін

Редакційна рада

І. М. Аліфіренко

О. Я. Гранін

Г. Ю. Івакін

С. Л. Лаєвський

Д. М. Лозовий

В. В. Мельничук

П. М. Мовчан

М. О. Носко

Н. Б. Реброва

І. М. Ситий

Ю. О. Соболев

О. П. Реєнт

В. Ф. Чепурний

Випусковий редактор

О. В. Ткаченко

Журнал видається за
фінансової підтримки
Чернігівської
облдержадміністрації.

Засновники –
Чернігівський національний
педагогічний університет
імені Т. Г. Шевченка,
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» ім. Тараса
Шевченка,
Інститут української
археології та джерело-
знавства
ім. М. С. Грушевського
НАН України.

Рекомендовано до друку
Вченою радою Чернігівського
національного педагогічного
університету імені
Т. Г. Шевченка (протокол
№ 5 від 18 грудня 2017 р.)

У ГЛИБ ВІКІВ

Келембет С. Великі князі Чернігівські: перші десятиліття

монгольського панування. 3

Бондар О. Оборонні двори Києво-Печерської лаври на території
Пакульської волості. 12

Філіпова Г. Київ та полонені шведи часів Північної війни:
маловідомі факти. 20

Сердюк І. Не бивши кума, не пити пива: «кумівство»,
стратегії і практики вибору хрещених батьків у суспільстві
Гетьманщини. 28

ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

Казімірова С., Тужик М. Ремесла та промисли Менської сотні у
другій половині XVII-XVIII ст. 34

Саєнко Н. Соціальна топографія Батурина другої половини
XVIII ст. (за матеріалами Рум'янцевського опису). 39

Козоріз В. Іноземні поселенці на землях села Великий Хутір. 48

Науменко А. Єврейська землеробська громада у селі Бреч
Сосницького повіту Чернігівської губернії. 56

ЦЕРКОВНА СТАРОВИНА

Подлевський С. Графіті Спасо-Преображенського собору в
Чернігові. 61

Корнієнко В., Чигирик І., Четверікова І. Документи з історії
дослідження Адріаном Праховим старожитностей
Чернігова у 1892 р. (з фондів Національного заповідника
«Софія Київська»). 73

Миколайко Т. Іван Мазепа – титор Троїцького собору
в Чернігові. 84

МОВОЮ ДОКУМЕНТІВ

Мицик Ю., Тарасенко І. З нових документів до історії
Сіверщини (XVII-XVIII ст.) (частина 8). 89

РОЗВІДКИ

Дятлов В. Середньовіччя і реформація.
Проблема континуїтету в історіографічному дискурсі 128

Маслійчук В. Освітні ініціативи в Малоросійській губернії
1797 – 1802 рр. 137

Котельницький Н. Микола Андрійович Шліппенбах –
нащадок І. І. Петрункевича. 143

Половець М. Павло Павлович Білецький-Носенко (1774 – 1856) . 154

Хаценко О. Внесок П. Я. Дорошенка у розвиток національної
культури. 161

ГЕНЕАЛОГІЧНІ НОТАТКИ

Бойко Л. Настоятелі Георгіївської церкви. 167

Шекун В. Неопублікований родовід С. Д. Носенка. 173

ЮВІЛЕЇ

Кузьменко В. Добротворець. На пошану 80-річчя
Михася Ткача. 178

Студьонова Л. Завжди в пошуку. 184

ДОСЛІДНИЦЬКІ НОТАТКИ

Павленко С. Зображення І. Мазепи та його близьких у композиції
«Успіння» (книга «Новий Завіт» 1753 р.) 186

Циганок О. Про жанрові особливості твору Лаврентія Крцоновича
«КІЮТ СРІБНОКОВАНИЙ...» (1695). 191

РЕЦЕНЗІЇ. ОГЛЯДИ. АНОТАЦІЇ

Грич І. Схід і Південь України: час, простір, соціум. Том 2.
Матеріали до бібліографії. – Київ, 2016. – 943 с. 195

НЕКРОЛОГ
Пам'яті Володимира Миколайовича Сапона 202

«СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС»

Всеукраїнський науковий журнал

Наказом МОН України № 1328 від 21.12. 2015 журнал включено до Переліку наукових фахових видань України, публікації яких зараховуються до результатів дисертаційних робіт з історії.

Реєстраційне свідоцтво КВ № 16226 – 4698 ПР від 21 грудня 2009 р., видане Міністерством юстиції України.

ISSN 2518-7422

Індекс 74325

Адреса редакції: 14000, м. Чернігів, вул. Хлібопекарська, 10

Телефон для довідок 95-74-18

Сайт журналу: www.siver-litopis.cn.ua (ISSN 2518-7430)

Базові освітні, наукові, культурологічні установи, де зберігаються комплекти журналу «Сіверянський літопис»:

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Національна парламентська бібліотека України

Державна науково-технічна бібліотека України

Львівська державна наукова бібліотека ім. В. Стефаника

Одеська національна наукова бібліотека

Харківська державна наукова бібліотека ім. В. Г. Короленка

Книжкова палата України

Журнал надсилається також до інших бібліотек, наукових, освітніх та культурологічних закладів України, США, Канади, Англії.

«СІВЕРЯНСЬКИЙ ЛІТОПИС»

Журнал.

Коректор О.В. Василенко.

Підписано до друку 18.12.2017. Формат 70x108 1/16

Папір офсетний. Гарнітура PeterburgСуг., Journal Sans.

Ум. друк. арк. 11,25. Обл.-вид. арк. 14,62 Тираж 300 прим. Зам. 0114.

Віддруковано ТОВ «Видавництво «Десна Поліграф».

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 4079 від 1 червня 2011 року

тел. (0462) 972-664